

KS. KRZYSZTOF JEŻYNA

MAŁŻEŃSTWO SAKRAMENTALNE W MISJI NOWEJ EWANGELIZACJI

Sakrament święceń i małżeństwo służą komunii i posłaniu wiernych, przyczyniają się do zbawienia osobistego i troski o zbawienie innych¹. Posłannictwo małżeństwa wynika z sakramentalnego i zbawczego charakteru tej wspólnoty. Sakrament małżeństwa jest znakiem obdarowania miłością zbawcą Boga i przypomina o ofiarnym charakterze tej miłości. Naturalna instytucja małżeństwa staje się z woli Chrystusa prawdziwym sakramentem Nowego Przymierza². Dar nowego życia poprzez udział w życiu Boga dokonuje się mocą Chrystusowego odkupienia, a to rodzi etos odkupienia³. Cena zbawczej miłości uświadamia wciąż jak ważny jest dla Boga człowiek, jak cenna jest sakramentalna wspólnota małżeńska. Sam fakt uznania sakramentalności małżeństwa wiąże się z orędziem zbawczym, które jest zasadniczą treścią ewangelizacji⁴. Rodzina jako wspólnota sakramentalna nie tylko sama doznaje zbawienia, ale staje się wspólnotą zbawiającą, a to świadczy o wielkości jej posłannictwa.

Ks. dr hab. KRZYSZTOF JEŻYNA, prof. KUL – dyrektor Instytutu Teologii Moralnej KUL; kierownik Katedry Teologii Moralnej Szczegółowej KUL; adres do korespondencji: ul. Ogródowa 14, 20-075 Lublin; krzycho@kul.pl

¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego* nr 1211; 1534.

² Por. J a n P a w e ł II. List apost. *Gratissimam sane* [LdoR]. Watykan 1994 nr 18.

³ Por. J. B a j d a. *Etos sakramentu małżeństwa*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Sakrament. O Jana Pawła II teologii ciała*. Red. T. Styczeń. Lublin 1998 s. 231-237.

⁴ Por. J a n P a w e ł II. Adhortacja apost. *Familiaris consortio* [FC]. Watykan 1981 nr 13. Por. K. J e ż y n a. *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji. Wezwanie do odnowy Kościoła i świata*. Lublin 2002 s. 312-316.

Małżeństwo i rodzina jest nie tylko „przedmiotem” ewangelizacji i katechezy, ale także i przede wszystkim jej „podstawowym podmiotem”⁵, jest „podmiotem twórczym” zarówno w dziedzinie socjalizacji człowieka, jak i uczestniczenia w misji Kościoła. Istotę sakramentu małżeństwa oddaje historyzbowczy charakter przymierza małżeńskiego i komunijny wymiar *communio personarum*. Wspólnotę przymierza małżeńskiego określa wielkość powołania do miłości, gdyż miłość ludzka zostaje włączona w nadprzyrodzoną miłość Boga. Małżeństwo i rodzina jako podmiot ewangelizacji, służąc nowemu życiu, zmierza do pełnego rozwoju i zbawienia swoich członków przez dążenie do świętości, a nadto podejmuje odpowiedzialność za uświęcanie Kościoła i świata.

I. HISTORIOZBAWCZY CHARAKTER PRZYMIERZA MAŁŻEŃSKIEGO

We współczesnym nauczaniu Kościoła na temat małżeństwa coraz powszechniej występuje kategoria przymierza, gdy mówi się o „przymierzu małżeńskim”, „przymierzu miłości” i „przymierzu osób”. Odwołanie się do biblijnej idei przymierza pomaga w ukazaniu ważnych aspektów teologii małżeństwa, a także umożliwia wskazanie moralnego wymiaru sakramentu małżeństwa⁶. Teologia małżeństwa w aspekcie przymierza małżeńskiego uwzględnia dwa zasadnicze aspekty: naturalną zdolność do przymierza, czyli nawiązania międzyosobowych relacji miłości, która płynie z faktu stworzenia oraz dar Nowego Przymierza w Chrystusie, w którym człowiek uczestniczy na drodze sakramentalnej i moralnej. Idea przymierza pozwala wyakcentować w teologii małżeństwa wymiar zbawczy i moralny, a dokładniej jak z daru zbawienia wynikają zobowiązania moralne.

Przymierze biblijne, które Bóg zawiera z człowiekiem, dokonuje się przez zbawczą obecność i wezwanie do wypełnienia określonych zobowiązań. Dla człowieka wspólnota z Bogiem rodzi jednocześnie wspólnotę z innymi ludźmi. Dlatego wspólnota kobiety i mężczyzny w ramach przymierza małżeńskiego jest świadectwem, że źródłem tej wspólnoty osób jest Bóg. Komunia między Bogiem i ludźmi, odczytana w duchu Nowego Przymierza, wymaga odniesienia do Jezusa Chrystusa, bowiem komunია ta wyrasta z miłości Boga

⁵ Por. FC 17.

⁶ Por. J. N a g ó r n y. *Małżeńskie przymierze miłości*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament* s. 207.

do człowieka. Miłość tę objawił Chrystus przez swoje wcielenie i przez ofiarę krzyża. W tej ofierze realizuje się odwieczny zamysł Bożej miłości: „małżeństwo ochrzczonych staje się w ten sposób rzeczywistym znakiem Nowego i Wiecznego Przymierza, zawartego we krwi Chrystusa”⁷.

Na Krzyżu został potwierdzony dar Nowego Przymierza, z Krzyża rodzą się także sakramenty Kościoła. Dlatego też „przyjmując i rozważając wiernie Słowo Boże Kościół uroczyście nauczał i naucza, że małżeństwo między ochrzczonymi jest jednym z siedmiu sakramentów Nowego Przymierza”⁸. Ofiara Krzyża odsłania nadprzyrodzone obdarowanie jako źródło miłości małżeńskiej. Istotę przymierza małżeńskiego – w kontekście miłości – można zrozumieć w pełni w świetle Nowego Przymierza w Chrystusie, ale już starotestamentowa wizja Przymierza Boga z narodem wybranym wyraża analogię pomiędzy miłością Boga do swojego ludu a miłością małżeńską.

Analogia miłości oblubieńczej wymaga podkreślenia, że Przymierze ma charakter łaskawego daru miłości ze strony Boga, miłości odsłaniającej swój bezinteresowny charakter wobec niewierności i zrad ze strony narodu wybranego⁹. Według Jana Pawła II jest to Przymierze z miłością, albowiem „Jahwe-Bóg zawarł takie Przymierze z Izraelem z miłości – bez żadnych jego zasług – stał się dla niego tym, kim jest dla oblubienicy najczulszy, najtroskliwszy i najhojniejszy oblubieniec i małżonek”¹⁰.

Przymierze Boga z ludem jest świadectwem Jego inicjatywy miłości i trwania w niej, i choć nie wyraża dosłownie wzajemności miłości małżeńskiej, to jednak przekonuje, że uczestniczenie w tej miłości ma moc przemiany ludzkiego partnera. Analogia między przymierzem małżeńskim a Przymierzem Boga z ludźmi nie może być ograniczona do szukania podobieństwa w oblubieńczej miłości, bowiem wskazuje ostatecznie na źródło tej miłości. Oznacza to, że przymierze małżeńskie może być obrazem Bożej miłości do ludzi, gdy małżonkowie uczestniczą w miłości, która ma swoje źródło w Bogu¹¹.

Sakrament małżeństwa jest znakiem obdarowania miłością zbawczą Boga i przypomina o ofiarnym charakterze tej miłości. Dlatego też „naturalna insty-

⁷ FC 13. Por. A. S a r m i e n t o. *Małżeństwo chrześcijańskie*. Tłum. P. Rak. Kraków 2002 s. 55-57.

⁸ Tamże.

⁹ Por. J. S z l a g a. *Małżeństwo jako przymierze*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament* s. 203-206.

¹⁰ J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*. Red. T. Styczeń. Lublin 2008 s. 117.

¹¹ Por. N a g ó r n y. *Małżeńskie przymierze miłości* s. 212.

tucja małżeństwa staje się z woli Chrystusa prawdziwym sakramentem Nowego Przymierza, opatrzonym odkupieńczą pieczęcią Jego Krwi. Małżeństwa i rodziny, pamiętajcie, za jaką cenę jesteście «kupione» (por. 1 Kor 6, 20)”¹². Cena zbawczej miłości uświadamia wciąż jak ważny jest dla Boga człowiek, jak cenna jest sakramentalna wspólnota małżeńska.

Sam fakt uznania sakramentalności małżeństwa wiąże się z orędziem zbawczym, które jest zasadniczą treścią ewangelizacji. „Małżonkowie są zatem stałym przypomnieniem dla Kościoła tego, co dokonało się na Krzyżu; wzajemnie dla siebie i dla dzieci są świadkami zbawienia, którego uczestnikami stali się poprzez sakrament. Małżeństwo, podobnie jak każdy sakrament, jest pamiątką, uobecnieniem i prorocstwem tego zbawczego dzieła”¹³. Małżeństwo i rodzina, jako wspólnota sakramentalna, nie tylko sama doznaje zbawienia, ale staje się wspólnotą zbawiającą, a to świadczy o wielkości jej posłannictwa ewangelizacyjnego.

Nowe Przymierze odślania dialogalną strukturę, bowiem człowiek wezwany do bliskości z Bogiem, z Jego inicjatywy, odkrywa zobowiązania o charakterze moralnym, które może wypełnić w perspektywie łaski, współdziałania z Bogiem. Także analogia przymierza w odniesieniu do małżeństwa wymaga odczytywania zobowiązań moralnych płynących ze zbawczych darów¹⁴. W przymierzu małżeńskim warunkiem przyjęcia całości zobowiązań moralnych jest wyznanie mocą wiary tej prawdy, że Bóg jest twórcą tego przymierza, a siłą tej więzi między małżonkami jest zbawcze działanie Boga. Chrześcijańska cnota wiary obejmuje wiarę w Przymierze z Bogiem w Chrystusie i wiarę w miłość, która jest fundamentem przymierza. Osobowy charakter przymierza sprawia, że dzięki wierze człowiek prowadzi dialog z Bogiem i wciąż na nowo odkrywa swoje życiowe cele i zadania w świetle Bożego planu miłości. Oznacza to, że „etos przymierza małżeńskiego jest etosem wiary i miłości, w którego centrum stoi osoba i dzieło zbawcze Jezusa Chrystusa. Miłość Boża objawiona w wydarzeniach zbawczych i dar nowego życia w Chrystusie wzywają człowieka do odpowiedzi, są jednocześnie dla tej odpowiedzi uzasadnieniem, motywacją i wyjaśnieniem. Działanie moralne

¹² LdoR 18. Por. J. S a l i j. *Małżeństwo chrześcijan jako udział w Paschalnym Misterium Chrystusa*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Program duszpasterski na rok 1993/94. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice 1993 s. 71-80.

¹³ FC 13. R. R a k. *Sakramentalność małżeństwa podstawą życia, miłości i ofiary rodziny*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej* s. 81-92.

¹⁴ Por. N a g ó r n y. *Małżeńskie przymierze miłości* s. 219-220.

chrześcijanina jest odpowiedzią na dar Boga i w jakimś sensie ono samo w sobie jest darem¹⁵.

Moralna odpowiedź małżonków na dar Nowego Przymierza w duchu wiary wskazuje na jedno z najważniejszych zobowiązań przymierza małżeńskiego, jakim jest wezwanie do wierności małżonków, a tym samym do nierozzerwalności małżeństwa¹⁶. Ta nierozzerwalność opiera się na nieodwołalności Bożego obdarowania. Dar sakramentu jest jednocześnie powołaniem i przykazaniem dla małżonków chrześcijańskich, aby pozostali sobie wierni na zawsze, ponad wszelkie próby i trudności w posłuszeństwie woli Pana. Wezwanie to ma charakter ewangelizacyjny, bowiem „dawanie świadectwa bezcennej wartości nierozzerwalności i wierności małżeńskiej jest jednym z najcenniejszych i najpilniejszych zadań małżonków chrześcijańskich naszych czasów”¹⁷. W obliczu współczesnej niewierności małżonków i rozpadu małżeństw, świadectwo wierności i nierozzerwalności małżeństwa jest dzisiaj potwierdzeniem mocy przymierza małżeńskiego opartego na wierności Boga i nieodwołalności Jego miłości.

Miłość stanowi centrum życia moralnego w przymierzu małżeńskim. Nowe Przymierze objawia miłość i do miłości wzywa, bowiem w Chrystusie człowiek może rozpoznać, jaką miłością został obdarowany i do jakiej miłości został powołany. Miłość ukazana w Nowym Przymierzu jest nade wszystko miłością Boga do człowieka (J 3, 16), ona ma moc ożywiać życie ludzkie i kształtować życie moralne wyznawców Chrystusa. Bóg nie tylko zaprasza do miłowania Go, On najpierw czyni ludzi uczestnikami swojej miłości, co należy utożsamiać z darem nowego życia¹⁸. Będąc uczestnictwem w miłości Boga, miłość małżeńska jest darem i zadaniem, łaską i powołaniem, wezwaniem i odpowiedzią.

Teologia miłości opiera się na wzorze miłości w Jezusie Chrystusie, który wypełnia nowe przykazanie Nowego Przymierza (J 13, 34; por. J 15, 12). Jednak łaska przymierza sprawia, że chrześcijanin może miłować na wzór Chrystusa, gdy czerpie swoją miłość ze źródła miłości Ojca. Tylko na drodze takiej miłości możliwe jest wzajemne oddanie się sobie w małżeństwie: dar

¹⁵ Tamże s. 221.

¹⁶ Por. J. G r z e ś k o w i a k. *Sakramentalność małżeństwa w świetle adhortacji apostolskiej „Familiaris consortio” Jana Pawła II*. W: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*. Red. A. L. Szafrąński. Lublin 1985 s. 93-97.

¹⁷ FC 20.

¹⁸ Por. J. N a g ó r n y. *Teologiczna interpretacja moralności Nowego Przymierza*. Lublin 1989 s. 283-302.

siebie i przyjęcie daru od drugiej osoby. Wzajemne oddanie się sobie w miłości zmierza do tworzenia komunii osób, która to komunია jest konsekwencją Komunii z Chrystusem w Nowym Przymierzu. Z powodu ludzkiej grzeszności trwałość komunii małżeńskiej wiąże się z koniecznością rozwiązywania napięć i konfliktów oraz zdolnością do przebaczenia i pojednania. W praktyce życia małżeńskiego wymaga to udziału w sakramencie pojednania i uczcie eucharystycznej¹⁹.

II. MAŁŻEŃSKIE *COMMUNIO PERSONARUM*

W nauczaniu Kościoła mówienie o małżeństwie w kategorii przymierza małżeńskiego należy uzupełnić o tematykę wspólnoty osób i „komunii” osób, a jednocześnie odczytać z kategorii komunii moralne powinności małżonków. Albowiem ta „komunia” jest najpierw darem, który jest konsekwencją „Komunii” z Chrystusem w Nowym Przymierzu, ale jest także zobowiązaniem, aby nieustannie i we wszystkich wymiarach życia małżeńskiego budować tę „komunię”. Pojęcie *communio personarum*, by adekwatnie oddać istotę małżeństwa domaga się uznania fundamentu antropologicznego i teologicznego, gdyż zawiera się w tym pojęciu integralna koncepcja człowieka jako osoby i prawda o powołaniu do wspólnoty²⁰.

W pojęciu *communio personarum* akcentuje się z jednej strony wspólnotowy wymiar życia ludzkiego w powiązaniu z prawdą, że człowiek jako osoba ma naturę dialogalną i od momentu stworzenia jest zdolny do przymierza, czyli wejścia w relacje osobowe. Z drugiej strony powstała z relacji osobowych wspólnota szanuje podmiotowość każdego, bowiem prawdziwa wspólnota zakłada, że osoby pozostają osobami w swej jedyności i niepowtarzalności²¹. Trzeba jednak pamiętać, że w tej wspólnotocie wyróżnia się wymiar międzyosobowy i wymiar społeczny²².

¹⁹ Por. FC 21; LdoR 18.

²⁰ Por. M. P o k r y w k a. „*Communio personarum*”. W: *Świadek nadziei. Ks. prof. Janusz Nagórny twórca i nauczyciel teologii moralnej*. Lublin 2008 s. 361-363; S a r m i e n t o. *Małżeństwo chrześcijańskie* s. 57-59.

²¹ Por. J. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina jako communio personarum*. W: *Człowiek. Miłość. Rodzina. „Humanae vitae” po 30 latach*. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Lublin 1999 s. 94-95.

²² Por. D. J. H i l l a. *Związek między rodziną, Eucharystią a Kościołem w świetle Karola Wojtyły filozofii osoby*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Sakrament* s. 319.

Termin *communio personarum* bywa tłumaczony jako „komunia osób” lub „wspólnota osób”. Jan Paweł II uważał te pojęcia za bliskie sobie, ale nie tożsame. Termin „komunia” odnosi się do wymiaru międzyosobowego wspólnoty jako „ja” i „ty”, natomiast pojęcie „wspólnota” zdaje się ten układ międzyosobowy przekraczać w kierunku „my”, w kierunku społeczności²³. Jeśli używa się pojęcia „wspólnota osób” to w znaczeniu komunijnym, podkreślając głębsze rozumienie wspólnoty, czyli taki sposób bytowania i działania osób, przez który wzajemnie się potwierdzają i afirmują²⁴.

Zadanie budowania „komunii osób” w małżeństwie domaga się uwzględnienia teologicznej perspektywy. Polski termin „komunia” ma dla chrześcijan znaczenie przede wszystkim religijne i sakralne. Oznacza bowiem, że fundamentem każdej ludzkiej „komunii osób” jest zjednoczenie z Chrystusem. Jedynie nowy człowiek w Chrystusie, mimo rozdarcia będącego skutkiem grzechu, może być zdolny do wspólnoty, która jest „komunią osób”. Konieczne jest więc odniesienie tej kategorii do dzieła Odkupienia, które przywraca zdolność do wspólnoty, a w odniesieniu do „komunii osób” w małżeństwie do daru sakramentu małżeństwa²⁵.

Dopełnieniem teologicznego wymiaru wspólnoty jest odwołanie się do trynitarnego modelu wspólnoty osób. W małżeńskiej *communio personarum*, tak jak we wspólnocie Osób Trójcy Świętej, osoby wzajemnie się obdarowują i przyjmują²⁶. Na fundamencie wspólnoty z Bogiem i nadprzyrodzonego obdarowania „Bóg daje człowieka jemu samemu, dając go zarazem rodzinie i społeczeństwu”²⁷. Trwając w Chrystusie człowiek staje się zdolny do miłości jako bezinteresownego daru z siebie. „Komunia osób” jest możliwa tylko wtedy, gdy osoby otwierają się na bezinteresowny dar z siebie. Poprzez bezinteresowny charakter daru osoba spełnia siebie, a także umożliwia rozwój „komunii osób”. Jednak wspólnota rodzi się poprzez wzajemne obdarowanie się osób i przez wzajemne przyjęcie tego obdarowania, wówczas też odsłania się najgłębsza godność ludzkiej osoby, bowiem w miłości chodzi nie o jakiś dar, ale dar, którym jest sam człowiek jako osoba i który powinien być przyjęty jako osoba²⁸.

²³ Por. LdoR 7.

²⁴ Interpretacja J. Nagórnego na podstawie wypowiedzi K. Wojtyły. Por. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina* s. 95-96.

²⁵ Por. FC 19.

²⁶ Por. H i l l a. *Związek między rodziną, Eucharystią a Kościołem* s. 325-326.

²⁷ LdoR 9.

²⁸ Por. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina* s. 99.

Małżeńskie przymierze miłości sprawia, że „komunia osób” może się urzeczywistnić tylko pomiędzy mężczyzną i kobietą, istotami duchowo-cieleśnymi. „Komunia osób” w małżeństwie opiera się na takim obdarowaniu sobą, które obejmuje także wymiar cielesny. Ciało przemawia widzialną męskością lub kobiecością, a „mowa ciała” czyni widzialnym to, co niewidzialne: osobowe, duchowe i Boże²⁹. Wzajemność w „komunii osób” oznacza, że kobiecość jest dla męskości, a męskość dla kobiecości, poprzez świadomy dar ciała. Teologia ciała jest ostatecznie teologią męskości i kobiecości, gdyż „jedność poprzez ciało wskazuje od początku nie tylko na «ciało», ale na «wcieloną» komunie osób – i tę komunie: *communio personarum* od początku postuluje”³⁰. Dlatego współżycie seksualne w małżeństwie jest wyrazem „komunii osób” wówczas, gdy jest wyrazem daru osoby dla osoby, a nie tylko darem ciała. Oznacza to, że małżonkowie powinni odrzucić takie zachowania, które naruszałoby osobowy i wspólnotowy charakter współżycia małżeńskiego³¹. Tym samym „komunia osób” domaga się afirmacji rodzicielstwa we współżyciu małżeńskim.

Jako pierwsza powstaje i rozwija się komunie małżonków, ma ona swoje korzenie w naturalnym uzupełnieniu się mężczyzny i kobiety, a jest umacniana przez osobistą wolę małżonków dzielenia całego programu życia. Jednak ta komunie, która jest owocem i znakiem potrzeby głęboko ludzkiej, zostaje przemieniona przez Boga, prowadząc ją do doskonałości w sakramencie małżeństwa. Wezwaniem dla małżonków chrześcijańskich jest to, „by z każdym dniem zmierzali ku coraz głębszej więzi pomiędzy sobą na każdym poziomie: na poziomie związku ciał, charakterów, serc, umysłów i dążeń, związku dusz, ukazując w ten sposób Kościołowi i światu nową komunie miłości, jako daru łaski Chrystusowej”³².

Jednym z najważniejszych zobowiązań moralnych na tej płaszczyźnie jest poszerzenie tej „komunii” poza samą jedność małżonków, zwłaszcza na wspólnotę rodzinną, bowiem „komunie małżeńska stanowi fundament, na któ-

²⁹ Por. K. L u b o w i c k i. *Wokół etosu ludzkiego ciała. „Sakramentalność” i deformacje w refleksji Jana Pawła II*. W: *Miłość – płciowość – płodność. Aktualne problemy etyki seksualnej*. Red. P. Morciniec. Opole 2007 s. 82-84.

³⁰ J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała* s. 34. Por. B a j d a. *Etos sakramentu małżeństwa* s. 237-239.

³¹ Por. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina* s. 102-103; K. W o j a c z e k. *Małżeńskie obdarowanie – kontekst usytuowania i prawidłowego rozwoju prokreacyjnej funkcji rodziny*. W: *Miłość – płciowość – płodność* s. 161-190.

³² FC 19.

rzym powstaje szersza komunია rodziny, rodziców i dzieci, braci i sióstr pomiędzy sobą, domowników i innych krewnych”³³. Komuniyjny charakter przymierza małżeńskiego znajduje swoje dopełnienie wówczas, kiedy na bazie sakramentu małżeństwa tworzy się rodzina: wspólnota rodziców i dzieci. To dopełnienie jest zarówno powinnością, jak i wyzwaniem dla pierwotnego przymierza małżonków. „Zrodzone przez nich dzieci powinny umocnić przymierze, wzbo-gacając i pogłębiając małżeńską komunię ojca i matki”³⁴. Jan Paweł II zdecydowanie podkreślał, a następnie bronił personalnego charakteru relacji we wspólnocie rodzinnej: „rodzina jest społecznością osób, dla których właściwym sposobem bytowania – wspólnego bytowania – jest «komunia»: «communio personarum»”³⁵. Rodzina chrześcijańska, która doznaje nadprzyrodzonych darów i tworzy komunię kościelną, może być nazwana „Kościołem domowym”.

III. ISTOTA I CECHY MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

Teologia miłości wynika z objawienia miłości, jakie wszyscy chrześcijanie – a więc i chrześcijańscy małżonkowie – odnajdują w Jezusie Chrystusie. Jezus objawia światu nowy rodzaj miłości i obdarza nową zdolnością miłowania (J 13, 34; por. J 15, 12)³⁶. W przesłaniu Ewangelii nie chodzi jedynie o zapatrzenie się we wzór miłości Jezusa, ale odnalezienie źródła miłości w Bogu. Człowiek otrzymuje dar nowego życia w Chrystusie wchodząc w relacje miłości *agape* Trójjedynego Boga i kochany przez Boga staje się zdolny do miłości³⁷.

Możliwość życia taką miłością na wzór Chrystusa rodzi się z nadprzyrodzonego obdarowania. Boży dar miłości nie tylko umacnia ludzką, naturalną zdolność do miłości, nie tylko podnosi ją na wyższy poziom, ale nade wszystko

³³ FC 21.

³⁴ LdoR 7.

³⁵ LdoR 7. Por. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina* s. 85-88; J. W r ó b e l. *Dobro wspólne małżeństwa i rodziny w świetle Jana Pawła II Listu do Rodzin (wybrane elementy)*. RT 43:1996 z. 3 s. 40-48; W. B o ł o z. *Promocja osoby w rodzinie*. Warszawa 1998 s. 50-55.

³⁶ J. N a g ó r n y. *Moralność chrześcijańska. Życie z Chrystusem i w Chrystusie we wspólnocie Kościoła*. W: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*. Red. M. Rusecki, E. Pudełko. Lublin 1995 s. 189.

³⁷ Por. K. W i e c z o r e k. *Miłość jako dar i tajemnica. Od „Miłości i odpowiedzialności” do „Deus caritas est”*. W: *Miłość – płciowość – płodność* s. 21.

„zbawia” ludzką miłość. Albowiem ludzka miłość, podobnie jak i sam człowiek, potrzebuje zbawienia, by nie ulec wypaczeniu i zagubieniu³⁸.

W odniesieniu do prawdy o ludzkiej grzeszności, która dotyka także małżonków i utrudnia im wypełnienie powołania, trzeba mówić, że ludzka zdolność do miłości potrzebuje „zbawienia”. Dlatego też razem z Chrystusem rozpoczyna się „pascha miłości” jako przejście od egzystencji naznaczonej grzechem i brakiem miłości (lub jej zafalszowaniem) do egzystencji zbawionej, a więc do miłości włączonej w odwieczną miłość Trójcy Świętej. Małżonkowie doświadczają potrzeby tego „przejścia” – paschy na wzór Chrystusa – nie tylko wtedy, gdy ich życie małżeńskie narażone jest wprost na napięcia i konflikty i naznaczone zostało określonymi grzechami, ale także wtedy, gdy odkrywają swoją duchową słabość³⁹.

„Paschalna” postawa „przyjęcia krzyża” domaga się więc nade wszystko wyjścia z zamkniętego, nieodkupionego „ja”, wyjścia poza ciasnotę własnego egoizmu i otwarcia się na nowe życie w Chrystusie. Miłość ofiarna Chrystusa przekonuje, że konieczne jest obumarcie dla grzechu i swoich słabości, by zmartwychwstać do daru prawdziwego dobra. Tylko taka miłość zwycięża, a więc dokonuje „paschy” – przejścia ze śmierci do nowego życia⁴⁰. Tak pojęta miłość może być fundamentalną postawą życia chrześcijańskiego, godną przymierza małżeńskiego.

Miłość małżeńska, która jest fundamentem „komunii osób”, ma swoje źródło w Bogu: „miłość małżeńska najlepiej objawia nam swą prawdziwą naturę i godność dopiero wtedy, gdy rozważamy, że początek swój czerpie ona – jakby z najgłębszego źródła – z Boga, który jest miłością i Ojcem, od którego bierze swe imię wszelkie ojcostwo na niebie i na ziemi”⁴¹. Miłość małżeńska uzdalnia do tworzenia komunii osób, gdy uczestniczy w miłości Bożej jako źródle. Tym stwierdzeniem Paweł VI odrzuca fałszywe koncepcje miłości małżeńskiej upatrujące swego źródła w ludzkich przejawach życia: nie

³⁸ Por. N a g ó r n y. *Małżeńskie przymierze miłości* s. 227; M. O l c z y k. *Centralne miejsce miłości w życiu chrześcijańskim*. W: *Świadek nadziei* s. 272-273.

³⁹ Por. J. N a g ó r n y. *Wychowanie do dojrzałej miłości*. W: *Najważniejsza jest miłość. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki*. Red. M. Chmielewski. Lublin 1999 s. 398.

⁴⁰ Por. N a g ó r n y. *Małżeńskie przymierze miłości* s. 228-229; A. S a r m i e n t o. *Powołanie do świętości i małżeństwa*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Sakrament* s. 286-287.

⁴¹ P a w e ł VI. Encyklika *Humanae vitae* [HV]. Watykan 1968 nr 8. Por. M. M a c h i n e k. *Małżeństwo – dar, który zobowiązuje*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Sakrament* s. 264.

jest wynikiem jakiegoś przypadku lub owocem ewolucji ślepych sił przyrody. Bóg-Stwórca objawił miłość mądrze i opatrnościowo w tym celu, aby urzeczywistnić w ludziach swój plan miłości.

Boży plan miłości urzeczywistnia się w małżonkach, mających udział w Przymierzu z Bogiem, którzy wezwani są do budowania „komunii osób”: „dlatego małżonkowie poprzez wzajemne oddanie się sobie, im tylko właściwe i wyłączne, dążą do takiej wspólnoty osób, aby doskonalać się w niej wzajemnie, współpracować równocześnie z Bogiem w wydaniu na świat i wychowaniu nowych ludzi”⁴². Miłość małżeńska, łącząc w sobie miłość cielesną i duchową, powinna być otwarta na rozwój i najbardziej dojrzałą postać.

Podstawą chrześcijańskiej koncepcji miłości małżeńskiej jest integralna wizja człowieka jako istoty duchowo-cielesnej. Podmiotem miłości jest cały człowiek: dusza i ciało, jeśli więc kocha człowiek, to jako osoba. A to oznacza, że ludzka miłość – eros dojrzewa do swej osobowej i duchowej pełni – miłości agape⁴³. Benedykt XVI dokonując rehabilitacji miłości erotycznej – w perspektywie antropologicznej i teologicznej – podkreśla konieczny jej progres ku miłości agape. Progres ten obejmuje dwa etapy: najpierw miłość erotyczna wymaga uznania wymiaru etycznego i ascezy, a następnie odnalezienia oblubieńczego sensu ciała i autentycznej godności daru⁴⁴. Małżonkowie włączeni w przymierze z Bogiem, doświadczając Jego wiernej i ofiarnej miłości, zostają uzdolnieni do miłości bezinteresownej i ofiarnej – agape⁴⁵.

Innym sposobem mówienia o miłości małżeńskiej jest rozważanie jej podstawowych cech, które określając jej istotę wskazują także na wymagania moralne. W *Humanae vitae* Paweł VI wylicza ważniejsze cechy miłości małżeńskiej mówiąc, że jest ona na wskroś ludzka i pełna, jest wierna i wyłączna oraz płodna⁴⁶. Te niektóre aspekty miłości małżeńskiej wymagają refleksji w ścisłym powiązaniu z kategorią „komunii osób”.

Miłość małżeńska – w duchu integralnej koncepcji człowieka – jest na wskroś l u d z k a, a więc zarazem zmysłowa i duchowa. W miłości małżeńskiej prymat przysługuje zawsze wymiarowi duchowemu, co nie oznacza pomniejszenia wymiaru cielesnego – erotycznego⁴⁷. Przeciwnie, miłość ero-

⁴² HV 8.

⁴³ Por. B e n e d y k t XVI. Encyklika *Deus caritas est* [DCE]. Watykan 2005 nr 5.

⁴⁴ Por. B. J u r c z y k. *O koniecznej progresji miłości małżeńskiej na podstawie encykliki „Deus caritas est”*. W: *Miłość – płciowość – płodność* s. 55-58.

⁴⁵ Por. DCE 12.

⁴⁶ Por. HV 9.

⁴⁷ Por. R. K u l i g o w s k i. *Miłość małżeńska według „Humanae vitae”*. *Teologia*

tyczna nabiera swojej godności i znaczenia wówczas, gdy jest podporządkowana miłości duchowej, czyli osobowemu wymiarowi człowieka. Miłość mężczyzny i kobiety – w wymiarze osobowym – jest decyzją rozumną i wolną o podłożu zmysłowym i uczuciowym. „Komunia osób” w małżeństwie nie może się ograniczać do daru ciała, ale wymaga daru całego człowieka jako osoby. Tylko w takiej komunii mężczyzna i kobieta mają szansę na osobowy rozwój w małżeństwie⁴⁸.

Miłość małżeńska powinna być pełna, chodzi o „tę szczególną formę przyjaźni, poprzez którą małżonkowie wielkodusznie dzielą między sobą wszystko, bez nieprawidłowych wyjątków i egoistycznych rachub”⁴⁹. Jeśli miłość ludzka wyraża całego człowieka w wymiarze osobowym, to miłość pełna ma obejmować wszystkie wymiary życia małżonków. Małżonkowie ślubujący sobie miłość, by tworzyć wspólnotę osób, stają przed trudnym zadaniem ciągłego poznawania siebie nawzajem w wymiarze wewnętrznym, a świadomi dynamicznego charakteru człowieka powinni czuwać nad przemożnym wpływem czynników zewnętrznych życia społecznego na ich osobowości. Przyjaźń jest tym rodzajem miłości, który pozwala wpływy zewnętrzne i wewnętrzne współmałżonków oczyszczać i ukierunkować na umacnianie ich komunii małżeńskiej.

Do istoty miłości małżeńskiej przynależy to, że jest wierna i wyłączna „aż do końca życia; to znaczy jest taka, jak ją rozumieli małżonkowie w tym dniu, w którym, wolni i w pełni świadomi, wzięli się węzłem małżeńskim”⁵⁰. Wybór współmałżonka z motywu miłości jest aktem rozumnym i wolnym na całe życie. Dar osobowy siebie i przyjęcie daru od drugiej osoby ma charakter zobowiązujący i tworzy wspólnotę, która wymaga rozwoju. Wierność i wyłączność małżonków wypływa z faktu, że tworzą wyjątkową komunie osoby z osobą. Świadomi trudności i pokus dla ich życia małżeńskiego potrzebują miłości przyjaźni, by to, co przeżywają, ich łączyło, a jeśli nawet wymaga to moralnego wysiłku, to przecież jest źródłem trwałego szczęścia.

Wyjątkowa cecha miłości małżeńskiej, jej tylko właściwa, to fakt, że jest pełna, „która nie wyczerpuje się we wspólnocie małżonków, ale zmierza również ku swemu przedłużeniu i wzbudzeniu nowego życia. «Małżeństwo i miłość małżeńska z natury swej skierowane są ku płodzeniu i wycho-

i moralność. T. 3. „*Humanae vitae*” po czterdziestu latach. Red. D. Bryl, J. Troska. Poznań 2008 s. 50.

⁴⁸ Sarmiento. *Małżeństwo chrześcijańskie* s. 51-52.

⁴⁹ HV 9. Por. Sarmiento. *Małżeństwo chrześcijańskie* s. 52-53.

⁵⁰ HV 9. Por. Sarmiento. *Małżeństwo chrześcijańskie* s. 53.

waniu potomstwa. Dzieci są też najcenniejszym darem małżeństwa i samym rodzicom przynoszą najwięcej dobra»⁵¹. Współżycie małżeńskie, służące pogłębieniu komunii osób, wiąże się z wezwaniem, by przez wolną i odpowiedzialną decyzję stawać się współpracownikami Boga w przekazywaniu życia. Dlatego stosowanie antykoncepcji skierowane jest nie tylko przeciwko nowemu życiu, ale także przeciwko samym małżonkom, ich osobowej godności i miłości. Płciowość małżonków, w duchu odpowiedzialnego rodzicielstwa, powinna być otwarta na nowe życie⁵². Właśnie czystość małżeńska, uznająca prawa moralne życia płciowego, stoi na straży godności małżonków i wyraża szacunek wobec Stwórcy, dawcy życia⁵³.

Syntetycznie to nauczanie swojego Poprzednika określa Jan Paweł II stwierdzając, że „miłość małżeńska zawiera jakąś całość, w którą wchodzi wszystkie elementy osoby – impulsy ciała i instynktu, siła uczuć i przywiązania, dążenie ducha i woli. Miłość zmierza do jedności głęboko osobowej, która nie tylko łączy w jedno ciało, ale prowadzi do tego, by było tylko jedno serce i jedna dusza. Wymaga ono nierozzerwalności i wierności w całkowitym wzajemnym obdarowaniu i otwiera się ku płodności”⁵⁴. Miłość małżeńska, obejmująca całą osobę i osobowość małżonków, buduje jedność „komunii osób”, ale też pobudza do owocowania jej wobec innych wspólnot i społeczności.

IV. ZADANIA EWANGELIZACYJNE MAŁŻEŃSTWA I RODZINY

Małżeństwo i rodzina, określone przez wspólnotowy charakter życia ludzkiego, z uszanowaniem dla godności osobowej każdego, interpretowane przez fundamentalne przykazanie miłości, powinno poznać swe podstawowe zadania. Jan Paweł II wyliczył cztery podstawowe zadania rodziny: tworzenie wspólnoty osób, służba życiu, udział w rozwoju społeczeństwa oraz uczestnictwo w życiu i posłannictwie Kościoła⁵⁵. Pierwsze z tych zadań dotyczące tworzenia małżeńskiej „komunii osób” zostało już omówione.

Drugą płaszczyzną wyznaczającą zadania ewangelizacyjne małżeństwa i rodziny jest jej służba życiu, obejmująca zarówno godność przekazywania

⁵¹ HV 9. Por. S a r m i e n t o. *Małżeństwo chrześcijańskie* s. 53-54.

⁵² Por. M. P o k r y w k a. *Odpowiedzialne rodzicielstwo*. W: *Świadek nadziei* s. 351-360.

⁵³ Por. K u l i g o w s k i. *Miłość małżeńska* s. 54.

⁵⁴ FC 13.

⁵⁵ Por. FC 17. Por. także: K. J e ż y n a. *Rodzina podmiotem i przedmiotem nowej ewangelizacji*. W: *Człowiek – miłość – rodzina* s. 293-294.

życia, jak i jego wychowanie. Człowiek, stworzony jako mężczyzna i kobieta na obraz i podobieństwo Boga, został powołany do uczestnictwa w miłości stwórczej Boga poprzez współpracę w przekazywaniu życia ludzkiego w sposób integralny, który uwzględniałby zarówno aspekt fizyczny, jak i duchowy⁵⁶. Ludzkie rodzicielstwo jest przekazywaniem obrazu Bożego, „gdy z małżeńskiej jedności dwojga rodzi się nowy człowiek, to przynosi on z sobą na świat szczególnie obraz i podobieństwo Boga samego: w biologię rodzenia wpisana jest genealogia osoby”⁵⁷. Pierwszym przejawem odpowiedzialności za życie ludzkie jest konieczność uznania wartości i nienaruszalności każdego ludzkiego życia, gdyż Panem życia jest Bóg⁵⁸.

Zadaniem małżonków chrześcijańskich jest przyjęcie i zachowanie w praktyce nauczania Kościoła, który radykalnie opowiada się za życiem, dlatego też odrzuca stosowanie środków antykoncepcyjnych, sterylizację, przerywanie ciąży, metody sztucznego zapłodnienia czy inne zamachy na życie ludzkie⁵⁹. Chodzi o to, by pogodzić w akcie małżeńskim dwa aspekty: jednoczący i prokreacyjny, czyli nie rozdzielać miłości małżeńskiej od odpowiedzialnego rodzicielstwa⁶⁰. Zadaniem apostoelskim jest więc osiągnięcie znajomości ludzkiej cielesności i rytmów płodności, a także stosowania naturalnych metod regulacji płodności. Znajomość tę powinni osiągnąć sami małżonkowie, ale także oni powinni pomóc – przy pomocy lekarzy, ekspertów i wychowawców – zdobyć tę wiedzę młodym ludziom. Wiedza ta powinna zostać włączona w cały proces wychowania do miłości, a szczególnym owocem takiego wychowania jest cnota czystości⁶¹. Należy podkreślić wartość świadectwa, jakie mogą – rodzicom mającym trudności z czystością – dać małżonkowie, którzy

⁵⁶ FC 28.

⁵⁷ Por. LdoR 9. Por. także: J. B a j d a. *Życie jako wartość w aspekcie powołania*. W: „*Evangelium vitae*” – *ocaleniem rodziny*. Red. K. Majdański, S. Stefanek. Częstochowa 1997 s. 82-93; S. M o j e k. *Rodzina w służbie życia*. W: *Człowiek – miłość – rodzina* s. 117-142.

⁵⁸ Por. W r ó b e l. *Życie od Boga i dla Boga* s. 177-208.

⁵⁹ Por. FC 30-32. Por. także: S. M o j e k. *Antykoncepcja promocją czy degradacją małżeńskiej miłości?* W: *Problemy współczesnego Kościoła*. Red. M. Rusecki. Lublin 1997 s. 461-470; J. U m i a s t k o w s k i. *Problemy bioetyczne współczesnej rodziny*. „*Studia Gdańskie*” 10:1995 s. 63-64; E. S g r e c c i a. *Rodzina i bioetyka*. W: „*Evangelium vitae*” – *ocaleniem rodziny* s. 160-177.

⁶⁰ LdoR 12. Por. J. N a g ó r n y. *Istota odpowiedzialnego rodzicielstwa*. W: *Odpowiedzialni za życie i miłość*. Red. E. Burzyk. Bielsko-Biała: 1994 s. 27-57; W. F i j a ł k o w s k i. *Prokreacja w świetle encykliki „Evangelium vitae”*. W: *Życie dar nienaruszalny. Wokół encykliki „Evangelium vitae”*. Red. A. Młotek, T. Reroń. Wrocław 1995 s. 117-120.

⁶¹ Por. S. R o s i k. *Wzniosłość moralna czystości seksualnej*. W: *Człowiek – miłość – rodzina* s. 195-221.

przez praktykę okresowej wstrzemięźliwości osiągnęli większą dojrzałość osobistą wobec miłości i wobec życia⁶².

Posłannictwo ewangelizacyjne małżeństwa i rodziny najpełniej wyraża jej uczestnictwo w życiu i misji Kościoła. Należy najpierw podkreślić szczególne więzi, jakie łączą Kościół z rodziną chrześcijańską⁶³. Wydaje się, że ową specyficzną więź, istniejącą pomiędzy rodziną a Kościołem, może oddać rozumienie rodziny jako „domowego Kościoła”⁶⁴. Mówiąc zaś o wzajemnym oddziaływaniu, można powiedzieć, że Kościół ewangelizuje i uświęca rodzinę, a rodzina wzajemnie buduje i uświęca Kościół. Natomiast specyfiką misji rodziny jest jej charakter wspólnotowy, a więc „wspólnie małżonkowie jako para, rodzice i dzieci jako rodzina winni przeżywać swoją służbę dla Kościoła i dla świata”⁶⁵.

Wychowanie religijne jest tą dziedziną, w której rola rodziny jest niezastąpiona, gdyż poprzez wychowanie religijne nie tylko wzrasta jako „Kościół domowy”, ale w obrębie Kościoła staje się podmiotem ewangelizacji i apostołstwa. Chodzi o to, aby rodzina wychowywała w Kościele, biorąc tym samym udział w życiu i misji Kościoła, zachowując jednak właściwą jej „łaskę stanu” i „charyzmat” wspólnoty rodzinnej⁶⁶. Rodzina chrześcijańska uczestniczy w tej misji ewangelizacyjnej poprzez odniesienie do potrójnej misji Jezusa Chrystusa: prorockiej, kapłańskiej i królewskiej, co pozwala odczytać jej misję wiary, modlitwy i służby⁶⁷.

Kolejną płaszczyzną apostołstwa rodziny jest jej udział w rozwoju społeczeństwa. Wzajemne powiązania pomiędzy rodziną i społeczeństwem mają charakter instytucjonalny i personalny⁶⁸. Istotne są przede wszystkim te ostatnie, albowiem te same osoby uczestniczą w życiu rodzinnym i społecznym. Rodzina, będąc pierwszą i żywotną komórką społeczeństwa, stanowi podstawę jego żywotności i rozwoju, bowiem w rodzinie rodzą się obywatele i w niej

⁶² Por. FC 35.

⁶³ Por. FC 49. Por. M u r a w s k i. *Ewangelizacja rodziny* s. 243-245.

⁶⁴ Por. Cz. M u r a w s k i. *Rodzina domowym Kościołem*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej* s. 92-101; J. B u x a k o w s k i. *Ku teologii Kościoła domowego*. W: *Familiaris consortio*. Tekst i komentarze. Red. T. Styczeń. Lublin 1987 s. 248.

⁶⁵ FC 50.

⁶⁶ LdoR 16.

⁶⁷ Niektórzy autorzy odnoszą udział w potrójnej misji Chrystusa do cnót teologicznych: wiary, nadziei i miłości. Por. S. N o w a k. *Duchowość małżeńska w programie IV roku nowenny przed Rokiem 2000*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej* s. 124;

⁶⁸ Por. L. D y c z e w s k i. *Rodzina polska w kontekście współczesnych przemian społecznych*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej* s. 129.

znajdują pierwszą szkołę tych cnót społecznych, które stanowią o życiu i rozwoju samego społeczeństwa⁶⁹. Rodzina jako wspólnota osób jest najmniejszą komórką społeczną i tym samym jest instytucją podstawową dla społeczeństwa.

Zanim jednak przyjdzie mówić o zadaniach rodziny wobec społeczeństwa, należy najpierw powiedzieć o obowiązkach społeczeństwa⁷⁰. Rodzina jako podstawowa komórka, wspólnota życia i miłości, jest „społecznością suwerenną, choć równocześnie jest to społeczność wielorako uzależniona”⁷¹. Należy więc zabezpieczyć jej suwerenność przez zapewnienie należnych jej praw. Wyrazem troski ze strony Kościoła o treść i zasady określające prawa rodziny jest Karta Praw Rodziny opublikowana w roku 1983 przez Stolicę Apostolską⁷². Uznanie podmiotowości rodziny, przy jej jednoczesnej niewystarczalności, wymaga ze strony państwa przestrzegania zasady pomocniczości. Zasada ta mówi, że wszędzie tam, gdzie rodzina jest samowystarczalna, należy ją pozostawić samej sobie i pozytywnie popierać, natomiast pomoc państwa jest konieczna wówczas, gdy rodzina nie jest w stanie sama spełniać swych odpowiedzialnych zadań⁷³. Pomoc ta potrzeba jest rodzinie zwłaszcza w dziedzinie wykształcenia i wychowania, ochrony życia i zdrowia oraz pracy, w tym pracy kobiet i godziwego nagradzania za wypełnianie funkcji macierzyńskiej.

Zapewnienie tych warunków pozwala rodzinie na podjęcie i wypełnienie jej tylko właściwych zadań społecznych. Choć zadania społeczne rodziny dotyczą głównie prokreacji i wychowania, to jednak rodzina pełni jeszcze inne funkcje społeczne. Jan Paweł II uważa, że „rodzina stanowi kolebkę i najskuteczniejsze narzędzie humanizacji i personalizacji społeczeństwa”⁷⁴, czyniąc życie naprawdę ludzkim. Innym ważnym elementem posłannictwa rodziny jest gotowość podejmowania rozmaitych dzieł służby społecznej,

⁶⁹ Por. FC 42.

⁷⁰ Por. M. P o k r y w k a. *Rola rodziny chrześcijańskiej w procesie przemian społeczno-kulturowych*. W: *Człowiek – miłość – rodzina* s. 347-363; C. R i t t e r. *Kryzys i odbudowa państwa opartego na prawach rodziny*. W: J a n P a w e ł I I. *Centesimus annus*. Tekst i komentarze. Red. F. Kampka, C. Ritter. Lublin 1998 s. 193-209; J. G o c k o. *O ekonomię w służbie rodziny*. W: *Człowiek – miłość – rodzina* s. 317-345.

⁷¹ LdoR 17.

⁷² Por. W. G ó r a l s k i. *Karta Praw Rodziny Ludzkiej*. W: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej* s. 208-215; A. G r z e ś k o w i a k. *Prawa rodziny w świetle międzynarodowych aktów praw człowieka*. W: tamże s. 216-227; B o ł o z. *Promocja osoby w rodzinie* s. 192-208.

⁷³ Por. FC 45; LdoR 17. Por. także: A. G r z e ś k o w i a k. *Program ocalenia rodziny w skali narodu*. W: „*Evangelium vitae*” – ocaleniem rodziny s. 199-211.

⁷⁴ FC 43. Por. L. D y c z e w s k i. *Rodzina – społeczeństwo – państwo*. Lublin 1994 s. 47.

zwłaszcza wobec chorych, upośledzonych i ubogich, nie mających pomocy od organizacji i instytucji. Kolejnym zadaniem rodziny jest tworzenie warunków życia bardziej sprawiedliwego zarówno przez zaspokajanie podstawowych potrzeb, jak i zmianę prawodawstwa i funkcjonowania instytucji społecznych⁷⁵.

Zadanie ewangelizacji świata nie jest możliwe bez apostołskiego zaangażowania katolików świeckich świadomych swojej misji w Kościele i świecie. W sposób szczególny wezwanie do apostołskiej aktywności skierowane jest do małżonków, którzy umocnieni sakramentem małżeństwa nie tylko powinni wypełniać zadania wobec siebie, ale także włączyć się w dzieło zbawienia świata. Dlatego obowiązkiem całego Kościoła jest uświadomienie powszechnej prawdy o godności małżeństwa i rodziny jako powołania Bożego. Rodzina, żyjąc w świętości, dostępuje sama zbawienia, a poprzez świadectwo wobec świata staje się wspólnotą zbawiającą.

BIBLIOGRAFIA

I. Dokumenty Kościoła

- P a w e ł VI: Encyklika *Humanae vitae*. Watykan 1968.
J a n P a w e ł II: Adhortacja apost. *Familiaris consortio*. Watykan 1981.
– List apost. *Gratissimam sane*. Watykan 1994.
– *Familiaris consortio*. Tekst i komentarze. Red. T. Styczeń. Lublin: RW KUL 1987.
– Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament. O Jana Pawła II teologii ciała. Red. T. Styczeń. Lublin: RW KUL 1998.
– Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa. Red. T. Styczeń. Lublin: Wydawnictwo KUL 2008.
B e n e d y k t XVI: Encyklika *Deus caritas est*. Watykan 2005.
Katechizm Kościoła Katolickiego. Poznań: Pallottinum 2004.

II. Opracowania

- Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Program duszpasterski na rok 1993/94. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice: Wydawnictwo Archidiecezjalne w Katowicach 1993.

⁷⁵ Por. FC 43-44. Por. także: A. S u c h o Ń. *Rodzina i praca jako podstawowe wartości w rozwoju i życiu człowieka*. W: *Ad libertatem in veritate. Księga Pamiątkowa dedykowana Ks. Prof. Alojzemu Marcolowi*. Red. P. Morciniec. Opole 1996 s. 521-534.

- Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii. Red. A. L. Szafrński. Lublin: TN KUL 1985.
- Miłość – płciowość – płodność. Aktualne problemy etyki seksualnej. Red. P. Morciniec. Opole: Wydawnictwo UO 2007.
- N a g ó r n y J.: Małżeńskie przymierze miłości. W: J a n P a w e ł II. Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament. O Jana Pawła II teologii ciała. Red. T. Styczeń. Lublin: RW KUL 1998 s. 207-230.
- Małżeństwo i rodzina jako *communio personarum*. W: Człowiek. Miłość. Rodzina. „*Humanae vitae*” po 30 latach. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Lublin: RW KUL 1999 s. 85-116.
- Wychowanie do dojrzałej miłości. W: Najważniejsza jest miłość. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki. Red. M. Chmielewski. Lublin: RW KUL 1999 s. 398-415.
- S a r m i e n t o A.: Małżeństwo chrześcijańskie. Tłum. P. Rak. Kraków: Wydawnictwo „M” 2002.

SACRAMENTAL MARRIAGE IN THE NEW MISSION OF EVANGELIZATION

S u m m a r y

Marriage as a sacrament of mission contributes to the spouses' personal salvation and to the care for the salvation of others. The mission of marriage results from the sacramental and salutary character of this community. Recognition of the sacramental character of marriage is connected with the salutary message that is the basic contents of evangelization. The essence of the sacrament of marriage is transmitted by the historic-salutary character of the marital covenant referring to the biblical idea of covenant. The communal character of marriage is expressed in the concept of *communio personarum*. God's love is the source of the unity of marital community, as human love is included in the supernatural love of the Holy Trinity. Marriage and family as a subject of evangelization, serving a new life, aims at a full development and salvation of its members. Moreover, their responsibility for the Church is connected with participation in the evangelizing mission towards the world.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: małżeństwo, przymierze małżeńskie, *communio personarum*, miłość małżeńska, rodzina w świecie.

Key words: marriage, marital covenant, *communio personarum*, marital love, family in the world.